



■ BARAT VÜSAL

WWW.KASPI.AZ

22 oktyabr 2016

Fikir  
12

“Əməl dəftəri sağ əldən verilən kimsələr- nə xoşbəxtdir sağçılar!” (“Vaqia” surəsi, 8-ci ayə)

*Bakının yeli əsdi,  
Əsib səbrimi kəsdi.  
Sağ gözüm sənə qurban,*  
(*Xalq bayatısı*)

*Sol gözüm mənə bəsdli.  
Solum Məğrib, sağım Məşriq...*  
*Nəsimi*

...İşıq dünyaya sağ tərəfdən düşür.

...Günəş sağa tərəf istiqamət götürüb hərəkət edir.

Altaylar inanmışlar ki, böyük igidləri, eləcə də xalqın keşiyində duran yenilməz Maaday Qaranı dağ ruhu yaratmışdır. O, doğularkən ovcunda daş varmış. Sol əlində qara daş, sağ əlində boz daş. Nə üçün daşların rəngi qara və bozmuş? Türkdilli xalqlarda sol əl - sol tərəf günbatan, sağ tərəf isə gün çıxandır. Gün çıxan (sağ) daha üstün sayılırdı. Günəşlə bağlı olduğu üçün sağ əldə boz daşın tutulması da təsadüfdən deyilmiş. Boz (ağ) rəng tanrı Ülgenə məxsus rəngdir.

Allah ilk müqəddəs səma kitabı olan “Təhvrat”ın lövhəciklərini Musaya Tur dağının sağ tərəfində nazil etmişdi.

“Bibliya”da və Quran ayələrində öz əksini tapmış bu əhvalat Sədrəddin Bələğinin yazdığı “Quran qissələri” kitabında belə təsvir olunmuşdur:

“Musa çaşqınlıq içində yol axtararkən

Əksər məxəzlər Sıdrətül-Müntəhanın (Dünya, həyat Ağacının) “Ucu”nun Xaliqu-l-bəşərin Ərşi-Əladakı taxtının sağ əlində yerləşdiyini göstərirlər.

...Həzrəti Əli Məhəmməd peyğəmbərin sağında dayanırmış.

“Tanrı aslanı Əli sağında Məhəmmədin...” deyən Dərviş Yunusun bir arzusu da varmış: “Sağ yanında... Mövlam, sana olam qonaq”.

Ağsaqqal və ağbirçəklərin övladlarına verdiyi xeyir-duaları içində “Allah sənə özünün sağından versin” xeyir-duası daha düşərli sayılır.

Deylənə görə “Eşq vadisi” deyilən yer də Allahın sağ tərəfindədir. O tərəfdə ki, onun hesabına adamlar yaxşı bir iş görəne “Sağ əlin başıma olsun!” - deyirlər.

Cənnət sağ tərəfdə, cəhənnəm sol tərəfdə yerləşir.

Möminlər sağ böyrü üstə yatırlar.

*İşi düz gətirən hər məsud insan,  
Sağ əli üstündə qalxdı yuxudan.*  
(*Nizami*)

...Adamların bir-biri ilə sağ əli ilə görüşmələri təsadüfidirmi?!

...Sağ əlin gicişməsinin, sağ gözün səyriməsinin xeyriliyə olması ehtimal olunur.

*Sağ gözün atarsa, sevinəcəksən,  
Cəfaya düşərsən sol göz səyrisə.*  
(*Marağalı Əvhədi*)

Belə deyirlər ki, insanın hər çiyində bir mələk oturur. Sağdakı xeyir işləri, soldakı

“Quran”da “Vaqia” surəsində insanların Məhşərdə 3 dəstəyə ayrılacağı vurğulanıb:

1. Əməl dəftəri sağ tərəfdən verilənlər.
2. Əməl dəftəri sol tərəfdən verilənlər.
3. Yaxşılıq etməkdə qabağa düşən kimsələr.

\* \* \*

Kəbədəki Oval şəkilli qara daş Allahın yerdəki simvudur. Kəbə evinin bir küncündə divara yerləşdirilmişdir.

Təvaf da həmin daşın qoyulduğu yerin qabağında Sağdan Sola doğru başlanır.

\* \* \*

Aşiq Ələsgər Məhşər hadisəsini sanki görmüş kimi belə təsvir edirdi: “Sol əldə kağız var, Sağ əldə qələm.”

...İmam Hüseyn şəhid olacağından xəbərdarmış. O, yuxuda peyğəmbər babasının bir əmrinə imza atmışdı. Əlbəttə ki, Sağ əliyənl!

...Ulularımız uğura çıxanı uğurlayanda deyərmişlər:

- Yolun Sağınnan get, sağ tərəfdən sənə xətər dəyməz.

\* \* \*

Peyğəmbər ölüm qabağı buyurdu ki, xirqəmi Üveys Qəraniyə verərsiniz. Peyğəmbərin vəfatından bir az sonra Həzrət Əli və Həzrət Ömər axtarıb Ü.Qəranini tapdılar. Həzrət Ömər soruşdu:

- Adın nədir?

Üveys Qərani dedi:

- Abdullah! (yəni Allahın qulu).

Həzrət Ömər buyurdu:

- Hamımız Allahın qullarıyıq. Əsl adını soruşuram.

O cavab verdi ki: - Üveys!

# SAĞ TƏRƏF - SAĞ ƏL *esse*

Tur tərəfdə bir od gördü. O, yükü açıb arvadına dedi: “Burada dayan, mən uzaqda od işartısı görürəm. Gedirəm, ya o oddan bir tikə götürəm, ya da onun işığında yolu tapam”.

O uğurlu gecə çayın sağ sahilindəki müqəddəs torpaqda bitən ağacın budağından səadət nuru saçdı, tale Musanı sevinc və təbəssümlə qarşıladı. Onun qulağına bir səs gəldi: “Ey Musa, mən yer üzünün Allahıyam”.

Tanrı onu özünə əziz və hörmətli məxluq seçdi.

Ona peyğəmbərlik verərək dedi:

- Ey Musa, sağ əlindəki nədir?

- Əsadır. Mən ona söykənirəm, onunla qoyunlar üçün ağacların yarpağını çırpıram. Mənim üçün başqa xeyri də vardır.

O, elə zənn etdi ki, sualdakı məqsəd əsanın faydası və xüsusiyyətini soruşmaqdır. Əslində, isə sual o ağac parçasından möcüzə törənməsinin başlanmasına işarə idi.

Allah-təala o əsanın mahiyyətindən sual verdi ki, Musa onunla aşkar möcüzəni görsün. Bilsin ki, o ilahinin dəlil-sübutlarının əlaməti və Onun sonsuz qüdrətinin nümunəsidir. Tanrı peyğəmbərliyin əlaməti olaraq Musanın əlindəki əsaya möcüzə bəxş etmişdi.

Musaya əmr olundu ki, əsanı yerə atsın. O, əsanı atan kimi əsa ilan şəklinə düşdü və qabağında sürünməyə başladı. İlan yavaş-yavaş böyüyüb əjdaha oldu. Musa onu görüb dəhşətə gəldi və qaçdı. Birdən səs gəldi: “Qorxma, peyğəmbərlər mənim qarşımda qorxmurlar”.

Musanın peyğəmbərliyi həyata keçdi və ürəyi ilahi səsi ilə sakit oldu, gözləri Tanrı nuru ilə işıqlandı. Elə bu zaman Tanrı ona başqa bir möcüzəni aşkar etdi. İlahidən səs gəldi:

“Ey Musa, əlini yaxana sal”. Musa əlini yaxasına salan kimi əli işıq saçdı, ağ bəyaz hala düşdü və nurunda qaranlıq gecə-gündüz kimi oldu.

O, gecə Musaya aşkar olan o iki möcüzə üreyinin toxtaqlığı və qüvvətlənməsi üçün idi. Bir anın içində Musa peyğəmbərə çevrilərək, “Ağ əl”in (çox güman ki, bu sağ əl olub) və əsanın sahibi də mənəm, dedi”.

Bu əhvalatda diqqəti çəkən əsas məqamlardan biri də budur ki, burada “çayın sağ sahili” “Sağ əlindəki nədir?” və əlini (sağ əlini) yaxana sal” ifadələri işlənmişdir.

Başqa mənbələrdə “Tanrı Musaya Turun sağından göründü” fikri də yer almışdır. “Sağ tərəf” “Sağ əl” ifadələri boş yerə işlədilməyib. Çox güman, bu onunla əlaqədardır ki, bir çox rəvayətlərdə deyildiyi kimi, doğrudan da, görünür ki, müqəddəs kitablar tanrının sağ tərəfindədir...

bəd işləri qeydə alır.

Sağ əl sol əldən güclüdür deyirlər. Belə ki, Xaqani demişkən, hər kim ki:

*Sol əlində toplasa cümlə cahanın varın,  
Sağ əlin bir zərbiylə cümlə sərvət məhv olar.*

Əslində “Sağ əl” kəlməsi “Allahın hökümü”, “Allahın qüdrəti” anlamında başa düşülməlidir. “Sağ tərəf” Allahın qüdrət rəmzlərindən biridir. Ona görə də yaxşı nə varsa “Sağ tərəf”lə, “Sağ əl”lə mənəlandırılmış, kodlaşdırılmışdır.

Belə də deyirlər ki, qiyamətdə əməl dəftərin sağ əldə oldumu sənə zaval olma-yacaq! Sənin xeyir işlərlə məşğul olduğun məlum olacaq.

\* \* \*

Keçmişdə sağ əlin, sol əlin üstünə qoyulması və sağ əldən öpülməsi beyət sayılırmış.

Məhəmməd peyğəmbər anadan olanda sağ əlinin şəhadət barmağı göyə doğruymuş: “Son peyğəmbər doğdu, ismi Məhəmməd, şəhadət barmağı göyə doğruydu” (N.F Qisakürək.)

\* \* \*

Peyğəmbərin süd anası Həlimə xanım bildirirdi: “Məhəmmədə sağ döşümdən sonra sol döşümü verdim, amma götürmədi. Sol döş sahibinin Həlimənin öz oğlu olduğunu Allah-Taala Məhəmmədə bildirmişdi”.

İbn Əsakir yazır ki, İbrahimin anası uşağı doğduqdan və nə lazımdırsa etdikdən sonra onu bələyib mağaradan evinə qayıtdı. Ana hər dəfə gələndə uşağın sağ əlinin barmağını əmdiyini görür, ona süd verib yenə evə qayıdırmış...

\* \* \*

“Musa odun yanına gəlib çatdıqda vadinin sağ tərəfində olan mübarək yerdəki ağacdən belə bir nida gəldi: “Ya Musa! Aləmlərin Rəbbi olan Allah mənəm! Mən həqiqətən sənin Rəbbinəm. Nəleyini çıxart, çünki sən müqəddəs vadidə-Tuvadasan! Mən səni seçdim, sənə vəhy olunanı dinlə” (“Taha” surəsi 12-13)

“Musa oraya çatan kimi mübarək məkandan, vadinin sağ tərəfindən müqəddəs bir ağacdən səs gəldi: “Aləmlərin Rəbbi olan Allah mənəm, Mən!” (“Qasas” surəsi-30).

\* \* \*

“Quran” sağdan sola oxunur...

Adətən insanların çoxu yazı-pozu vaxtı qələmi sağ əldə tuturlar.

“Hər şey yadır. Bax, bundan (sağ əlini göstərir) başqa! O, heç vaxt yatmır. Qələm tutduğuna görə!” (V.Səmədoğlu)

\* \* \*

...Oğuzlar Məhşərə “Sağış günü” deyirmişlər.

Bir dəfə qərribə bir yuxu gördüm.

Yol gedirdim. Qarşıda hündür bir təpəlik görünürdü.

Fikrində tutdum ki, o yerə çatanda oradan sola dönməyə yoluma davam edərdim. Elə bu vaxt o təpəliyin üstündə qeybdən bir dərviş görünüb mənə belə dedi:

- Bura çatanda burdan sağa dönersən,

Kəbə sağ tərəfdədir!

Mən onun dediyi kimi etdim və Kəbəyə gətdim. Gördüm ki, Kəbə evinin içində qara bir kreslodə oturmuşam. (Oturdulmuşam!)

\* \* \*

Bir cəllad əlinə keçən adamların ayağını doğrayıb, kəsib-tökürmüş. Bir dərvişin də sağ əlini kəsir. Buna etiraz edənlərə dərviş deyir:

- O, cəllad olsa da düz etdi.

Mən Allahla etdiyim əhdi pozmuşdum. Ona görə də Allah məni bu cür cəzalandırdı.

Sağ əlin (eləcə də sağ tərəf) Allah qatındakı qiymətinə, qüdrətinə, yerinə baxırsınız-mı?

Demək, haqqın gözündən (Sağ əlindən!) düşdüyü üçün dərvişin sağ əli kəsilməmişdi.

\* \* \*

Xəqani! O pirimiz ki, sübhliqa Xızırdır adı,

...Tutar sağ əldə o, səccadəni müdam.

Demək, Xızır sağ əlində səccadə tutub insanların, ariflərin, aşıqların köməyinə yetirmiş.

\* \* \*

İbrahim peyğəmbər oğlu İsmayılı Mina dağında qurban kəsməyə aparanda Şeytan İsmayılın ürəyinə vəsvəyə salıb yolundan döndərmək istəmişdi. İsmayıl daşla vurub onun bir gözünü tökmüşdü. O vaxtdan ona “Kor Şeytan” deyirlər. Çox güman ki, tökülən sağ gözüyümüş.

...Xalq yazıçısı İsa Muğanna Saf Ağ Elminə tam yiyələnmiş Odeyin-Saf Ağ insanın səmaya baxanda “Ağ əl” (Sağ əl?! ) gördüyündən danışdı və yazırdı.

...Həzrət Əlinin Cəbrayıl sağında, Mikayıl solunda vuruşarmış.

...Belə nəql edirlər ki, Məhəmməd peyğəmbər Məracda olarkən qarşısına plov da qoyublarmış. O, tək yemək istəməyib, Allahdan ona süfrədə yoldaşlıq etməyə bir adam istəyib. Qeybdən bir əl uzanıb, ona yoldaşlıq edib. Sən demə bu əl, “Mən göyün yolunu yerindən daha yaxşı tanıyıram” deyən Həzrət Əlininmiş!

Sonradan Yerdə Peyğəmbər həmin plovdan nişanəni Həzrət Əlinin sağ əlinin üstə görəndə belə deyibmiş: Ya Əli! Əgər son peyğəmbər olmasaydı, deyərdim ki, peyğəmbər sən ola bilədin...

Mənimlə sənin arandakı nisbət köynək-lə düymə arasındakı nisbət kimidir...

\* \* \*

“Büxtə Nassaranın vəfatından 30 il keçmiş fars padşahı məşhur Keyxosrov Babil şəhərinin üzərinə böyük ordu ilə hücum etdi. Gəlib .əhəri mühasirəyə aldı. Babilistan padşahı Bültə Nassara idi. Babil qalasının istehkamına ümidvar olub həttə Çindən ehtiyata düşmədi. Öz həmişəki eys və işrətlərini dəxi tərk etməyib çox vaxt işrət və ziyafət edərdi.

Bir gün böyük ziyafət edib atası Büxtə Nassaranın Məscidi-Əqsadan qərarət etdiyi qızıl və gümüş dövləti ilə fəxr etdiyi halda qəfildən Bültə Nassaranın qarşısında bir əl peyda olub divarda bir neçə kəlmə yazdı və yox oldu. Bültə Nassara və əyanları bu qərribə haldan əndişəyə düşüb yazını bilmək üçün Babil alimlərindən açmasını istədilər.

Lakin heç biri oxuya bilməyib aciz qaldı. O vaxt bəni-İsrail tayfasından Həzrət Danyal o yazını oxuyub bunun Babilin İranlılar tərəfindən fəth olunmasına bir işarət olduğunu xəbər verdi.

Çox çəkmədi ki, Keyxosrov Fərat çayını başqa bir qola çevirib suyun şəhərə girdiyi yoldan qoşunu qalaya daxil elədi.

Beləliklə, Babilli zəbt və qarət, Gildani dövlətini məhv etdi. (Axund Əbdussalam Axundzadə “Müqəddəs peyğəmbərlər tarixi”).

\* \* \*

Nağıllarımızda da, dastan və rəvayətlərimizdə də azmı rast gəlmişik ki, qeybdən gizli bir əl həmişə Allah tərəfindən öz qulunun, bəndəsinin köməyinə göndərilir. Bəs Yusifi, Abbas Tufarqanlıni həmin gizli qüvvə, həmin əl dartıb quyudan çıxartmamışdı-mı?

...Bir nəfər yuxusunda görür ki, yanır. Haray çəkir, dad eyləyir. Heç kimdən bir imdad hasıl olmur. Birdən qeybdən bir əl uzanır, onun sağ biləyindən yapışır, onu alovun içindən çıxarır.

Həmin adam yuxudan qalxanda görür ki, doğurdan da, bədənini yanıq yerləriylə doludur. Bircə sağ biləyindəki əl yeri qarsalanmayıb. O əl sən demə, Həzrət Əlininmiş.

\* \* \*

Hərən qərribə yuxular görürəm.